

2023, 10(1): 108-126

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2023.1.108126>

Makaleler (Tema)

## NOHUT SALON, BAKLA MUTFAK: TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ BAĞLAMINDA “ZUHAL TOPAL’LA SOFRADA” PROGRAMI<sup>1</sup>

Şeyma ÇİÇEK<sup>2</sup>, Sevdenaz DUMAN<sup>3</sup>

### Öz

Zuhal Topal’la Sofrada programı, medyadaki kadın sunumunu, kadının görünmeyen ev içi emeğini, toplumsal cinsiyet bağlamında yemek yeme pratiğini, evin iki önemli bölümü olan mutfak ve salon temsilleri üzerinden inceleme imkânı sunmaktadır. Bu çalışmada gündüz kuşağı kadın programı olan “Zuhal Topal’la Sofrada” yarışmacılarının, gelin-kayınvalide arasındaki gündelik yaşam pratikleri üzerinden toplumsal cinsiyet rolleri ve yemek arasındaki ilişki incelenmektedir. Bu nedenle çalışmadaki amaç, ilk olarak gündelik yaşamda televizyon

<sup>1</sup> Nohut salon bakla mutfak deyiminin orijinali, 'nohut oda bakla sofa' olarak geçmektedir. "Nohut salon bakla sofa: bir evin küçüklüğünü ve darlığını anlatmak için söylenir", Zuhal Topal'la Sofrada yarışma programında kullanılan iki oda temsilinin salon ve mutfak olmasından dolayı burada bir kelime oyunu yapılmıştır. Kaynak:

[https://ibbyavuzsultanselimadoluluhi.meb.k12.tr/meb\\_ys\\_dosyalar/34/36/762257/dosyalar/2021\\_03/29021127\\_16230146\\_TDK\\_Buyuk\\_Turkce\\_Sozluk.pdf?CHK=f01aa9258e90ecb81df25b973cd6e5f9](https://ibbyavuzsultanselimadoluluhi.meb.k12.tr/meb_ys_dosyalar/34/36/762257/dosyalar/2021_03/29021127_16230146_TDK_Buyuk_Turkce_Sozluk.pdf?CHK=f01aa9258e90ecb81df25b973cd6e5f9)

<sup>2</sup> Şeyma ÇİÇEK, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-4641-1062, [cicekseyma.52@gmail.com](mailto:cicekseyma.52@gmail.com)

<sup>3</sup> Sevdenaz DUMAN, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID ID: 0009-0005-7510-6365, [sevededuman039@gmail.com](mailto:sevededuman039@gmail.com)

Geliş Tarihi: 24.03.2023 | Kabul Tarihi: 05.06.2023

© Yazar(lar) (veya ilgili kurum(lar)) 2023. Atif lisansı (CC BY-NC 4.0) çerçevesinde yeniden kullanılabilir. Ticari kullanımlara izin verilmez. Ayrıntılı bilgi için açık erişim politikasına bakınız. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından yayınlanmıştır.

temsilleri bağlamında toplumsal cinsiyet rollerini incelemek, sonrasında ise 2020 yılında yayınlanan 461-465. bölümleri Zuhal Topal'la Sofrada programı yarışmacılarının rolleri üzerinden analiz etmektir. Analizler sonucunda elde edilen bulgular nitel araştırma yöntemiyle; yarışmacı rolleri arasındaki ilişkiler, toplumsal cinsiyet rollerinin üretimi ve ideal kadın örneği Zuhal Topal olarak üç temada çerçevelenmiş ve analiz edilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** televizyon, gündüz kuşağı, toplumsal cinsiyet, roller

# NOHUT SALON AND BAKLA MUTFAK: GENDER ROLES IN "ZUHAL TOPAL'LA SOFRADA" TV SHOW<sup>4</sup>

## Abstract

The TV show "Zuhal Topal'la Sofrada" offers an opportunity to examine the portrayal of women in the media, the invisible domestic labor of women, the practice of eating within the context of gender, and the representations of the kitchen and living room two significant parts of the home. In this study, the relationship between social gender roles and food is scrutinized through the daily life practices between the bride and mother-in-law contestants of "Zuhal Topal'la Sofrada", a daytime women's TV show. Therefore, the objective of the study is to first explore social gender roles within the context of television representations in everyday life, and subsequently to analyze episodes 461-465, aired in 2020, through the roles of the contestants on "Zuhal Topal'la Sofrada" The findings obtained from the analyses are framed and examined under three themes using qualitative research methods: the dynamics between competing roles, the production of social gender roles, and Zuhal Topal as the ideal woman role model.

<sup>4</sup> "Nohut oda bakla sofa: it is said to describe the smallness and narrowness of a house", a word game was made here because the two room representations used in the competition program with Zuhal Topal at the Table are living room and kitchen.

[https://ibbyavuzsultanselimanadoluihl.meb.k12.tr/meb\\_iys\\_dosyalar/34/36/762257/dosyalar/2021\\_03/29021127\\_16230146\\_TDK\\_Buyuk\\_Turkc\\_e\\_Sozluk.pdf?CHK=f01aa9258e90ecb81df25b973cd6e5f9](https://ibbyavuzsultanselimanadoluihl.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/36/762257/dosyalar/2021_03/29021127_16230146_TDK_Buyuk_Turkc_e_Sozluk.pdf?CHK=f01aa9258e90ecb81df25b973cd6e5f9)

**Keywords:** television, daytime show, gender, roles

## Giriş

Çağdaş kültürün somut bir varlığı olan televizyon, karışık bir kültürel yapıdır. Televizyon, kendisini toplum yaşamının yapısından, inişli-çıkışlı olaylarından soyutlamamaktadır. Kültürel yapının önemli bir formu olan televizyon, kendisinin kültür endüstrisinin “tekil değil, karmaşık bir olgusu” olduğunu gözler önüne sermiştir. Çünkü televizyon bulunduğu toplumun yapısından bağımsız olarak değil toplumun bulunduğu durumla, çevresiyle birlikte hareket etmektedir. Televizyon programlarının yapısındaki bağlam, anlatım biçimlerinden çok izleyicilerin içinde bulunduğu ortamın bir yansımasıdır. Bu bağlamda televizyon, toplumun en önemli kültürel gösteri modellerinden biridir ve heterojen bir yapıda bulunan postmodern bir olgudur (Kaplan, 1992).

Türkiye'nin televizyon tarihine bakıldığında 1980'li yıllarda devlet tekelinde tek kanalla hizmet vermeye ve halk için eğitici içerikler yayınlayarak kullanılmaya başlanmıştır. 1990'lı yıllarda ise televizyon programları dönüm noktasına uğramış, çeşitlilik artmış ve özel kanallar ortaya çıkmıştır. Özel kanalların yayına başlaması, Türkiye'de devlete ait olan bir alanın özelleşmesi, ekonomik bir liberalleşme adımı olmasının yanında, 1990'lı yıllarda Türkiye'de yaşanan siyasal ve toplumsal sivilleşmenin kamusal alanın sınırlarını genişleterek dahil olma niteliğinde bir işleve sahiptir. Ulusal kimlik edinme çabasında olan TRT'nin televizyonda tekel konumundan ayrılması, Türkiye'de medyanın yeniden düzenlenmesi ve kitlesel iletişimin gelişimini göz önünde bulundurarak özel yayın süreci ülkede “demokratikleşme” ve “çoğullaşma” dönemi olmuştur. Medya ve toplumsal kültür temsilinin ilişki bağından yola çıkarak bu dönem hem mülkiyet hem de televizyon içeriklerinin çoğullaşmasına odaklanmıştır. Bunun nedeni; genel yayın formatında her içeriği yayınlayan, liberal sermayeyi temsil eden, sabit bir ideolojik duruş göstermekten uzak duran kanalların yanı sıra hedef kitlesi üzerinden uzmanlaşmış kanallarla belli bir kültürel sermayeyi yayın merkezine koyan kuruluşların gösteri alanına çıkmasıdır. Bu süreç, Türkiye'nin kendi toplumsal dinamiklerindeki değişimleri ve kültürel uyumuyla birlikte değerlendirildiğinde anlam kazanmıştır (Yılmaz, 2009). Özelleşerek ve çoğalarak televizyonda daha farklı yayınlar üretmeye başlayan kanalların yayın hayatında önemli bir tür olan çeşitli programlar, insanların gündelik yaşam pratiklerini ekrana yansıtarak toplumsal yaşamda kendine kolayca yer edinmiştir. Televizyon programlarının içeriklerinin oluşturulmasında dönemin tüketim alışkanlığına uygun, kısa sürede üretilen ve tüketilen hızlı bir döngü ile akışa sahip yayın üretimi sağlanmıştır. Her dönemin trendlerine uygun, izleyicinin beğeneceği, yüksek izlenme oranına ulaşacak programlar diğer kanallar tarafından kopyalanarak yeniden üretime sokulmuş ve yayınlanmıştır (Esen ve Yıldırım, 2018).

Televizyonda en çok izlenen yapımlar arasında sıradan insanların kendi yaşamlarını seyirlik malzeme haline getirdiği, çeşitli yarışmaların olduğu reality show programları bulunmaktadır. Bu tarz reality show programları arasında yayın saati gündüz olan reality show programları önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye'de 2000'li

yıllarda yayınlanmaya başlayan reality show programları bünyesinde; yemek, stil, güç yarışmaları, talk showlar, gelişim ve evlilik programları bulunmaktadır. Ele alınan konular ve yayınlandıkları saat itibariyle kadın izleyiciye yönelik olup, kadınların günlük yaşam pratiklerini yansıtmaktadır. Söz konusu olan bu çalışmada Zuhal Topal'la Sofrada programı incelenmiştir.

Gündüz kuşağı seyircilerini saat 16.00'da Fox TV'de ekranın başına toplayan Zuhal Topal'la Sofrada, gelin ve kayınvalideden oluşan iki kişilik beş ekibin bir hafta boyunca iki saat yarıştığı bir yemek programıdır. Yarışmacı gelinler, kendi mutfaklarında yemek yaparak oluşturdukları menüyü diğer gelinlerin kayınvalidelerine sunmakla yükümlüdür. Gün sonunda kayınvalideler yemekleri puanlar ve haftanın son günü kayınvalidelerden en yüksek puanı alan gelin haftanın birincisi olarak 15.000 TL tutarındaki ödülü kazanır. Televizyon gündüz kuşağı programı olan Zuhal Topal'la Sofrada programı gelin ve kayınvalide arasındaki ilişkiler üzerinden toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden değiştiği ve kadınların gündelik yaşam pratikleri üzerinden izler taşıdığı bir programdır. Bu çalışmanın özgün değeri, televizyonda gündelik yaşam temsilleri kapsamında kadının görünmeyen ev içi emeğini ve medyada kadının ideal sunumu bağlamında toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilip üretilmediğini hedeflemektedir. Bu nedenle çalışmadaki amaç, Zuhal Topal'la Sofrada yarışmacılarının gelin-kayınvalide arasındaki toplumsal cinsiyet rolleri ve yemek arasında ilişkilerini incelemektir. Aynı zamanda bu çalışmada bölümlerden elde edilen verilerin analizi üç ana tema altında değerlendirilmiştir. Bu temalar sırasıyla; yarışmacı rolleri arasındaki ilişkiler, toplumsal cinsiyet rollerinin üretimi ve ideal kadın örneği Zuhal Topal çerçevesinden sınıflandırılmıştır.

"Zuhal Topal'la Sofrada" programı, medyadaki kadın sunumunu, kadının görünmeyen ev içi emeğini, toplumsal cinsiyet bağlamında yemek yeme pratiğini, evin iki önemli bölümünün temsili olan mutfak ve salon temsilleri üzerinden inceleme imkânı sunması sebebiyle seçilmiştir. Bu zamana kadar kadın gündüz kuşağı üzerinden yapılan araştırmalar ağırlıklı olarak iletişim sosyolojisi (Akyüz ve Meder, 2020), toplumsal cinsiyet rolleri (Akgöl ve Arısoy, 2018) ve gelin-kaynana ilişkisi (Baş ve Çebi, 2021) gibi konulara odaklanmıştır. Öte yandan bu çalışmada, Zuhal Topal'la Sofrada televizyon programı üzerinden toplumsal cinsiyet rolleri ve yemek arasındaki ilişkilene biçimine yönelik yeterli araştırma olmadığı görülmektedir. Çalışmada, programdan basit rastlantısal örneklem ile seçilen 26-30 Ekim 2020 haftasının 461-465. bölümleri teorik temelde ele alınmıştır. Bu bağlamda programdaki yarışmacıların söylemleri ile toplumsal cinsiyet rolleri ve yemek ilişkisi üzerinden toplumdaki rollerin yeniden üretilip üretilmediği incelenmiştir. Eleştirel söylem analizinden faydalanarak çalışmada kayınvalide-gelin ilişkileri toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelenmiştir.

# Yemek Programları Bağlamında Gündelik Yaşamın Televizyondaki Temsili

Küreselleşmeyle birlikte insan hareketliliği artmış, üretim ve tüketimin anlamı değişime uğramıştır. Değişimle birlikte sanayi devrimi sonrası iletişim araçları hızla yayılmış ve insanlar tüketime açık hale gelmiştir (Castells, 2005). İletişimin küresel bir boyuta gelmesiyle kaynaklara erişebilirlik artmıştır. Bu nedenle teknoloji ve enformasyon sayesinde modern dünyada giderek artan etkileşim kitleler arasındaki mesafeleri kısaltmıştır. Artık kitle birden fazla bireyi içinde barındıran medya imajını taşımaktadır. "Medya olayların yönünü değiştirerek ve biçimlendirerek toplumsal dünyayı değil dünyada olan olay ve eylemleri aktif şekilde inşa etmektedir" (Thompson, 2008). Kitle iletişim araçlarının başında gelen televizyon insanlar tarafından büyük bir ilgi görmüş ve üreticiler yeni modeller üretmeye başlamışlardır. Ekonomik, siyasal ve sosyal olarak insanların günlük yaşam pratiklerini yansıtan teknoloji devri, toplumu etkilemekte başarılı olmuştur (Kanık, 2016). Kare küçük kutuyu andıran eşyanın içine büyük bir hikâyenin sığması insanların ilgisini çekmiş, her evin oturma grubu, televizyona doğru tasarlanmış ve hane halkını etrafına toplamıştır (Önk, 2009). Zamanla insanların hayatında yer alan televizyon, insanların boş zamanlarında ekranın başında vakit geçirdikleri ve üstüne konuşulan medya aracı haline gelmiştir (Baran, 2014).

Gündelik hayatın içinde kendine yer edinen televizyona talep arttıkça boyutu büyümüş, yayınlanan programlar artmış ve çeşitli içerikler üretilerek topluma sunulmuştur (Dursun ve İlhan, 2021). Türkiye'de 1980'li yıllarda öğretici konumunda bulunan televizyon, toplumun gündelik yaşam pratiklerini yansıtarak seyircinin ilgisini çekecek şekilde yayınlar üretmeye başlamıştır (Aytekin, 2014). Televizyonun tarihsel yapısına bakıldığında 1960 ve 80'li yıllarda ilk olarak izleyiciye kültürel bilgiler vererek izleyicinin gündelik ortak sorunlarına değinilmiştir. Aynı zamanda insanların güncel olarak haberdar olduğu olgu ve olaylar üzerinden mesajlar verilerek medya ile iletişim sağlanmıştır. 2000'li yıllarda daha fazla kitleye ulaşmak için seyirciye kurgusal ve toplumsal rollerin yeniden üretildiği reality show programları sunulmuştur (Elitaş ve Keskin, 2019).

Televizyon yapımları arasında büyük bir yer kaplayan popüler reality show programları, insanların gündelik yaşamlarını seyirlik malzeme haline getirerek topluma sunmaktadır (Baş ve Çebi, 2021). Reality show programları televizyon dünyasında insanların gerçek deneyimlerini belgeleyen programlardır. İnsanların gündelik yaşam pratiklerini gerçeklik vurgusuyla yansıtmaktadır. Temel olarak Türkiye'de yayınlanmış olan reality show programlarının türlerine bakıldığında; yarışma (yetenek, rekabet, yemek, müzik vs.), gerçek hayatı belgeleyen (sosyal deney, meslek, ev yaşamı), yaşam tarzı (ev dekorasyonu, seyahat, yemek), sosyal deney, evlilik olarak formatlara ayrıldığı görülmektedir. Bu program türleri geniş bir izleyici kitlesine ulaşmak ve seyir zevkine uygun hale getirmek için sıradanlıktan uzaklaşmadan kurgusal temalar sunmaktadır (Göker, 2015). Reality Show kapsamında önemli bir yere sahip olan, özellikle kadın seyircilerin; evde iş yaparken ya da çocuk

bakarken izledikleri gündüz vakti yayınlanan reality show programlarıdır. Bu televizyon programları insanlara karakterler ve yaşanan olgular üzerinden gündelik yaşam pratikleri hakkında çerçeve sunmaktadır. Gündüz kuşağı programları prime time<sup>5</sup> programlarından genellikle 'kadınların ilgisini çeken temaları' ele almaktadır. Gündüz kuşağı programları arasında bulunan moda, yemek, temizlik, tartışma ve magazin programları yoğun olarak ekran başındaki kadınlara yöneliktir (Dursun ve İlhan, 2021). Gündüz kuşağı programlarına bakıldığında kadınlar tarafından en çok izlenen ve birçok kanalın yayınladığı yapımlardan biri ise yemek programlarıdır. Yemeğin sembolik olarak gündüz kuşağı programları üzerindeki etkisine bakıldığında insanlar arasında etkileşim ve iletişimi sağlayarak evin iki önemli temsili olan mutfak ve salona taşımaktadır (Beşirli, 2010). Collins'e (2009: 7-8) göre "televizyondaki yemek programlarının uzun süre var olmasının en önemli nedenleri arasında, seyircinin yaşam biçimini yansıtması ve yaşam kalitesine katkıda bulunmasıdır." Yemek programları televizyonda en çok yayınlanan programlar arasında bulunmaktadır. Bu programlar; yemek yarışmaları, mutfak tarifleri, dünya yemekleri gezisi gibi rekabete ve tartışmaya yer veren içerikleri kapsamaktadır. Gündüz kuşağı kadın programları, reality showu da içinde barındıran toplumsal cinsiyet ilişkilerini konu alarak kadınların günlük yaşam pratiklerini yemek programları üzerinden seyirlik malzeme haline getirerek topluma sunmaktadır (Akyüz ve Meder, 2020).

## Toplumsal Cinsiyet ve Yemek Kültürü

Yiyeceğe ulaşmanın tarihten günümüze, görüldüğünden daha zor bir süreç olduğu bilinmektedir. Avcılık, toplayıcılık insanların ilk beslenme modelidir ve ilk iş bölümü bu modelde gerçekleşmiştir. Yemek ve beslenme doğayla olan ilişkimize bağlıdır. Beslenme çevre ile en yakın bağlantılarımızdan biri olup toplum ile şekillenmiş ve cinsiyet kodlarını da oluşturmuştur (Emre Çetin, 2016). Tarımdan önceki dönemde kadınların toplayıcılıkla, erkeklerin ise avcılıkla ilgilendiği görülmektedir. Kadınlar hem annelikle hem toplayıcılıkla ilgilenirken erkekler ise avlanmakta ve eve en temel protein kaynağı olan eti getirmektedir (Nahya, 2017).

Counihan'a göre (2005) güç kavramı, cinsiyete bağlı iş bölümünün oluşmasında önemli bir role sahiptir. Ona göre güç ve yemek hazırlamak ilişkisi iki taraflıdır. Counihan ilk olarak, toplumsal bağlamdaki gücü ele almaktadır. Toplum, besine ulaşmada ve besini kontrol etmede kadın ve erkeği kendi düzenine göre ayrıştırmaktadır. İkinci olarak ise güç, toplumsal olabileceği gibi aynı zamanda da bireyseldir. Kadınların ve erkeklerin bedenleriyle ilgili davranışları beslenme düzenindeki kontrolü ve beslenme amacıyla yaptıkları işler, ikisinin de "ben" duygusunun oluşmasında ve ilerlemesinde önemli etkilere sahiptir (Nahya, 2017). Mutfakta yemeğin pişirilme işlemi patriyarkal toplumun etkileriyle olan ancak kadınlara yüklenen bir aktivite olarak tanımlanmaktadır (Onaran, 2015). Mutfak, kadınların kendilerini iyi ve toplumda bir şeyler başardığını

<sup>5</sup> "Prime Time, Televizyon kanalında pazartesi-cumartesi günleri arasında 20.00 ile 23.00 saatlerinde, pazar günü ise 19.00 ile 23.00 saatlerinde yayınlanan programları kapsayan yayın dilimidir" (Webster ve diğerleri, 2006:16).

hissetmeleri için evin diğer tüm bölümlerinden daha fazla katkı sağlayan bir alandır. Çeşitli malzemeleri bir araya getirerek yeni karışımlar elde etmek ve bunları kendi kararları doğrultusunda yapmak kadınlara hiçbir alanda hissedemeyecekleri bir özgürlük alanı sunar. Mutfak, bireylerin hayatında olan sınırlılıklara rağmen onlara özgürlük alanı sunduğu gibi, ev içinde hem tüketimde hem de üretimde bireyselleşmeyi sağlar ve bireyselleşmeyle sağlanan farklılığı topluma gösterme imkânı sunar (İnce, 2015). Toplumun her alanında güçlü ve iş bitirici bir erkeklik sergilenirken, erkeklerin neden mutfakta yetenek gösteremedikleri ve mutfağın ilgi alanlarının dışında olduklarını göstermeye çalıştıkları sorgulanmaktadır. Burada esas kaygı hakimiyet gösterme çabasıdır, çünkü erkeklerin mutfakta hâkim olmaması, toplum tarafından kadınlara atanan işleri yapmadıklarını ispatlar. Bu bağlamda yemeğin bireysel ya da toplumsal kimlik üzerinden belirleyici olması toplumsal cinsiyet rolleriyle kendini gösterir. Yemek tadımı yapan erkeğin, kendini bu konuda bilirkişi konumuna koyması mutfak alanında kurdukları diğer bir hakimiyettir. Kendilerini karar verici olarak görüp alışverişten pişirmeye kadar tüm ağırlığı kadınlara devrederler, bu da erkeklere bir başka hakimiyet alanı daha vermektedir. Özetle kadınlar; mutfaktaki beslenme, üretim-tüketim, pişirme döngüsü içinde ataerkil hegemonya tarafından ikincil bir konuma yerleştirilmektedirler. Geleneksel düzen, aile içi ilişkiler, toplumsal cinsiyet rolleri ile belirlenen ve devam eden bu hegemonya; kadının çalışıp çalışmamasına bakmaksızın, mutfak ve ev içi emeğini görmezden gelerek, ölçerek, tat puanlandırarak ve ekonomik kaynak sağlayarak kadınlar üzerinde hakimlik kurmaktadır (Nahya, 2017).

Kaplan'ın (2011) yaptığı incelemede ev, kadının toplumsal yerinin yeniden kurgulandığı bir merkez olarak anlatılmıştır. Buna göre ev, kadının iktidar alanları olan ve iktidar alanlarının toplumsal cinsiyet sınırlarını belirlediği bir yerdir. Kadın bütün sorumluluğunu üstlendiği ev hayatında toplumsal cinsiyet ilişkileri bağlamında sınırlı bir şekilde olsa bile bir hakimiyet alanı belirlenmiştir. Söz konusu hakimiyetin sınırları içerisinde mutfak önemli bir merkezdir. Bu hakimiyet alanının tüm kontrolü, sorumluluğu ve uzmanlığı kadına aittir. Bu sorumluluğa ve uzmanlığa karşın kadının "iyi anne", "iyi eş", "iyi aşçı" olması ve diğer alanlardaki yetkinliği kadının "başarılı" olmasında önemli bir ölçüttür. Bu olguyu besleyen en önemli unsur ise toplumsal cinsiyet bağlamında kadının yerinin ev ve mutfak işleri ile sınırlarının çizilmesidir. Doğduğu andan itibaren bu özelliklerle tanımlanan kadın bir süre sonra bu görevlerin uzmanlık alanı olduğunu kabul eder bir duruma gelmektedir (Karakaya, 2018).

Kadınların toplum tarafından görünmeyen emeği, cinsiyete bağlı olarak oluşan iş bölümü ve toplumsal cinsiyet sınırları içinde harcanan bir emek modelidir ve patriyarkal yaşamın en temel yapı taşıdır. Bu emeğin görünmez olmasının birinci sebebi, bu emeğin doğallaşmış olmasıdır. Ev içinde, ailede, özel alanda ve bu alanlardaki cinsiyete bağlı iş bölümü kapitalist patriyarkada doğal bir alan olarak inşa edilir. Bu yapıdaki ilişkiler ve kişiler kadınların yaptığı işleri emek olarak değil kadınların doğal davranışları olarak sunmaktadır. Bu emeğin görünmez olmasının ikinci sebebi, işin miktarını gizleyen ev içindeki çalışma düzenidir. Ev işlerinin belirli saati ve düzeni yoktur. Bu düzende iş zamanı, dinlenme zamanı ve sevgi paylaşma zamanı

ayrıştırılmazdır çünkü tüm bunlar iç içe bir yapıya sahiptir. Üçüncü sebebi ise, bu emeğin karşılığının olmamasıdır. Kadınlar çalışma hayatında ücretli çalışsalar da evleri, kocaları ve çocukları için harcadıkları enerji karşılıksızdır (Savran ve Demiryontan, 2008).

Tüm bu bilgiler ışığında, kadın tarafından yapılan ev işleri kadına gelir sağlamadığı gibi sosyal bir statü de sağlamadığı görülmektedir (Kalaycıoğlu ve Tılıç, 2001). Kadının görevinin ev işleri olarak kodlanması, bu görünmeyen emeğin görünmemeye devam etmesine neden olmaktadır. Bu anlamda ev işlerinin, bir görev olarak anlaşılmasına da yol açmaktadır. Evdeki işlerin değersizliği kadının kendi varlığını algılama şekline de etki etmektedir. Fidan (2016), kadınlardan kendilerini anlatmalarını istediği çalışmasında kadınların kendilerini toplumun ve erkeklerin gözünden değerlendirdiğini ortaya koymuştur. Fidan'a göre kadınlar, kendi bakış açılarını anlatmak yerine kocalarının onlar üzerindeki beklentisi doğrultusunda anlatılar kullanmayı tercih etmişlerdir. Kadınlar, evdeki emeklerinin görünmezliği sebebiyle kendilerini sadece tüketici konumunda gördükleri anlaşılmıştır. Bu anlayış uzun vadede kadınların özgüveninin zedelenmesine ve ev içi emeklerinin görülmemeye devam etmesine sebep olmuştur (Karakaya, 2018).

## Medyada İdeal Kadın Sunumu

Medya; kadınlık ve erkeklik rollerinin üretilmesinde ve dolaşıma sokulmasında toplum için önemli bir rol oynamaktadır (Baş ve Çebi, 2021). Toplumun kadınlara atadığı rolleri sergileyen ve pekiştiren kadın programları, ev ekonomisi, ev işleri ve iyi eş olmak gibi rolleri benimsetmeye çalışmaktadır. Kadın programları, kadın rollerini sunarak eğitici bölümlerle iyi ev kadını olmayı öğretmeye çalışırken bir yandan da ailenin devamı, ahlaki değer vurguları yaparak ataerkil sistemin devamına hizmet etmesi için tasarlanmaktadır (İmançer ve Yurderi, 2010). Dolayısıyla ataerkil norm ve düşünce kalıplarını üreten medya araçları, ideal kadın vurgusu yapmakta, kadının nasıl davranması gerektiğini anlatmakta ve kadını bir nesne haline getirmektedir.

Televizyon çoğu yayınında kadınlara yönelik programlar hazırlamıştır. Bahsi geçen programlarda "nazik hanımlar", "saygıdeğer ev hanımları", "kutsal anneler" başlıkları önümüze çıkmaktadır. Cumhuriyet dönemi sonrasında inşa edilen kadın olgusu yerini yerli kadın ve yeni kadın yapısı yer almıştır. "Yeni kadın" söylemiyle erkek egemen bakış açısı tarafından ortaya konulmuştur. Modernleşmeyi temsil eden yeni kadınlar, medya tarafından olumsuz söylemlerle "batıya özenen ve özgürlüğüne düşkün" kadın olarak aktarılmıştır. Tam tersi yerli kadın ise; aile odaklı, evdeki işlere ve çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getiren, yerli ve milli değerleri benimseyen bu bağlamda eğitilmiş kadınlardır. Kadın ister çalışıyor ister çalışmıyor olsun kurgulanan söylemlere göre kadın yerli ve anne olursa ortada bir sorun olmadığı görülmektedir. Kadının çalışma hayatının yanı sıra, eğer bahsedilen görevlere uygun bir hayat sürdürüyorsa bu kadın "makbul" bir kadın olmaktadır. Bu özellikleri karşılamayan kadınlar ise toplumda kabul görmemekte ve dışlanmaktadır. Kitle iletişim araçları bu söylemler üzerine kuruludur ve bu söylemleri pekiştirmektedir. Nitekim kadınlara



yönelik yayınlanan programlar alt ve orta sınıfı resmeden vurgularla doludur (Baş ve Çebi, 2021). Hamarat kadın, “becerikli ev hanımı”, “saygılı gelin” olmak ve benzeri konuların işlendiği “ideal kadın” olma amacındaki kadınların yarışmacı olarak yer aldığı gündüz kuşağı programları, televizyon tarihinin son dönemlerinde en çok izlenen yapımların arasında gelmektedir. Bu yapımlar birbirinin üstüne eklemeler yapsa da hemen hemen benzer formatta yayına sokulan programlardır. Bu programların hedef kitlesi genel olarak gün içinde ev işleri yapan çalışma hayatında bulunmayan ev hanımlarıdır. Geçer (2016:163); radyo ve televizyon, ev hanımlarının boş vaktini doldurmaktansa evde iş yaparken onlara eşlik eden bir arkadaş gibi olduğunu söylemektedir. Kadınların evdeki zamanına yönelik programlar oluşturulması ise toplumsal cinsiyet bağlamında erkeklere göre evde daha çok vakit geçirmelerinden kaynaklı olduğu görülmektedir.

## Zuhal Topal’la Sofrada ve Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada söz konusu olan gündüz kuşağı kadın programlarından ‘Zuhal Topal’la Sofrada’ yemek yarışması incelenmiştir. Zuhal Topal’la Sofrada programı kayınvalide ve gelin olarak iki kişilik beş ekibin bir hafta boyunca yarıştığı yemek programıdır. Programın içeriğinde, beş gelin yemeklerini mutfakta hazırlamakta, tabaklarını ise salonda kayınvalidelerin masasına sunmakta, onların beğenilerini ve puanlarını almak için çabalamaktadırlar. Programın akışını ve ilerlemesini sağlayan Zuhal Topal ise gelin ve kayınvalidelerin nabzını ölçen sunucu rolündedir. Programda gelinler; yaşları, meslekleri, kaç yıllık evli oldukları, kayınvalideleri ile olan ilişkileri, eşleri ile tanışma hikayelerini, mutfak ve salonlarının tasarımı ve yemek becerilerinden bahsetmektedir. Yarışmacılar pişen yemeğin lezzeti, kurulan sofranın düzeni, mutfak ve salon dekorasyonunun geleneklere uygunluğu üzerinden tartışarak birbirlerinin jürisi olmaktadır. Programın formatı gereği haftalık ödülü kazanmak isteyen yarışmacılar birbirine rakiptir dolayısıyla sürekli çatışmaktadır. Yarışmacıların yaptıkları yorumlarla kaotik ortam seyircinin ilgisini çekmektedir. Programa katılan yarışmacıların birbirinden farklı karakter ve görüşlere sahip olmaları, kaotik ortamın yaratılmasına zemin hazırlamaktadır (Akyüz ve Meder, 2020).

Gündüz kuşağı seyircilerini saat 16.00’da Fox TV’de ekrana toplayan Zuhal Topal’la Sofrada beş gelin ve beş kayınvalidenin birbirlerine karşı yarıştıkları bir yemek programıdır.<sup>6</sup> Zuhal Topal yarışmanın sunucusudur. Topal, yarışmanın başında, o gün yarışan gelin ve kayınvalideyi seyirciye tanıtacak sorular sormaktadır. Topal’ın program sırasında yarışmacıları azarlaması, yarışmaya kaos hakimken hakemlik görevini üstlenmesi sunuculuk rolünün bir parçasıdır. Aynı zamanda yarışmayı kaotik bir ortama sürükleyen, yarışmacılara iltifat eden, seyircileri meraklandırma rolünü üstlenen ‘Mixer’ olarak adlandırılan bir dış ses vardır. Dış ses; gelin-kayınvalideyi ve yarışan gelinin kayınvalidesi ile diğer kayınvalideleri birbirine düşürmektedir. Yarışmacı gelinler ortalama üç saat boyunca çeşitli yemekler yaparak ve masayı düzenleyerek diğer gelinlerin

<sup>6</sup> Zuhal Topal’la Sofrada programı hakkında daha fazla bilgi için bkz. <https://www.fox.com.tr/Zuhal-Topal-la-Sofrada/izle>  
Erişim Tarihi: 25.05.2023

kayınvalidelerine kendi oluşturdukları menüleri sunmaktadır. Gün sonunda kayınvalideler yemeklere yorum yapmakta ve puanlamaktadır. Haftanın son gününde kayınvalidelerden en yüksek puanı alan gelin birinci olarak 15,000 TL ödülü kazanmaktadır. Puanlamada göz önünde bulundurulmuş kriterler ise gelinin; kibarlığı, evin ve masanın düzeni, menünün uyumluluğu, yemekteki emek ve hijyendir.

Bu çalışma Zuhal Topal'la Sofrada programı yarışmacılarının, gelin-kayınvalide arasındaki toplumsal cinsiyet rolleri ve yemek arasında ilişkileri incelemek, sorulara yanıt aramak ve anlam dünyalarına ulaşmak için nitel araştırma yöntemini benimsemiştir (Erkuş, 2013). Nitel araştırma yöntemi, araştırılan ve incelenen veri hakkında anlam geliştirmek için yapılan bir yorumlama yöntemidir (Çelik, Baykal ve Memur, 2020). Bu çalışmada nitel veri toplama tekniklerinden olan söylem analizi tekniği kullanılmıştır. Söylem analizi hem yazılı metinlerde hem de sözlü anlatımlarda kişilerin iletişiminin incelendiği bir tekniktir. Aynı zamanda söylem analizi insanların anlam dünyasını ve inşa ettikleri gerçeklik algısını oluşturan bir dil pratiğidir (Sözen, 1999). "Dijk'in (1997) de işaret ettiği gibi eleştirel söylem analizi, söylem ya da dil kullanımının sadece biçimsel yönü ile ilgilenmez. Bundan ziyade ilgi odağını sosyal ve kültürel bağlam içinde iletişim kuran dil kullanıcılarının oluşturduğu sosyal olaylara çevirir" (Barker ve Galasinski, 2001). Aynı zamanda eleştirel söylem analizi tekniği Zuhal Topal'la Sofrada yarışmacılarının rolleri arasındaki ilişkileri, toplumsal cinsiyet rollerinin üretimi ve ideal kadın örneği Zuhal Topal temaları üzerinden söylemlerini inceleyerek onların gündelik yaşam pratiklerini anlamayı sağlamaktadır.

Bu çalışmanın örneklemini nitel veri toplama tekniklerinden basit rastlantısal yöntemle seçilmiştir (Erkuş, 2013). Örnekleme ise programın bir haftasında gelin-kayınvalide takımlarının beş gün yarıştığı 26-30 Ekim 2020 haftasından 461-465. bölümler incelenmiştir. Bu haftanın bölümleri Eskişehir'de çekilmiştir. Gelinler programının formatı gereği, oluşturdukları farklı menüler arasından ara sıcak olan çiğböreği ortak yemek olarak sunmaktadırlar. Eleştirel söylem analizinden faydalanan çalışmada kayınvalide-gelin ilişkileri toplumsal cinsiyet rolleri ve yemek ilişkisi bağlamında incelenmiştir. Zuhal Topal'la Sofrada yemek programının, toplumdaki egemen ataerkil yapıya dair norm ve rolleri yeniden ürettiği sonucuna varılmıştır.

Zuhal Topal'la Sofrada programında yarışmacıların birbirleriyle söz münakaşasına girmelerinin temel nedenine bakıldığında söylem ve sembolere değinilmiştir. Toplumdaki kadın ve erkek rolleri arasındaki keskin sınırları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yol açan patriyarkal sistemi, kadının görünmeyen ev içi emeği gibi konuları, evin iki önemli bölümü olan mutfak ve salon temsilleri üzerinden inceleme imkânı sunduğu için seçilmiştir.

## Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Zuhal Topal'la Sofrada programının 26-30 Ekim 2020 tarihleri arasında yayınlanmış bölümlerden elde edilen verilerin analizi üç ana tema altında değerlendirilmiştir. Bu temalar sırasıyla; yarışmacı rolleri arasındaki ilişkiler, toplumsal cinsiyet rollerinin üretimi ve ideal kadın örneği Zuhal Topal olarak sınıflandırılmıştır.

## Yarışmacı Roller Arasındaki İlişkiler

Programda yarışmacı olan gelin ve kayınvalideleri daha yakından tanımak için Zuhal Topal ve dış ses onlara çeşitli sorular yönelmektedir. Gelinlere genellikle damatla nasıl tanıştıkları, evlilik hikayeleri ve evlilik teklifinin nasıl gerçekleştiği sorulur. Aynı zamanla program analizinde karşılaşılan temalardan gelin ve kayınvalideyle aralarındaki ilişkinin ve sınırlarının nasıl olduğuna dair anlatılardır. Bu anlatılarda kayınvalidelerin oğullarının evlenmek için seçtiği kadını istemediğine dair vurguya rastlanır. Örneğin:

**Kayınvalide Sevtap:** *Başta evlenmelerini istemedim evet erken olduğunu düşündüm gelin hanıma hiç ısınamadım. Düğüne bir hafta kala geline ısındım.*

**Gelin Meryem:** *Bana gel dedi seni bir restorana götürüyüm dedi kayınvalidem, oğlum şöyle kötü böyle kötü dedi. Bende dedim ki oğlundan vazgeçmeyeceğim.*

**Kayınvalide Sevtap:** *Sert taşa çarptık ama tuttuğunu koparıyor. Ama sonra çok sevdim. Gençliğimiz aynı gelinimle huylarımız da oğlum da benzetir.*

Kayınvalidenin bu anlatıları gelinleri tarafından da doğrulanır. Kayınvalidenin oğullarını paylaşmak konusunda çekincelere sahip olduğunu gösterir. Kadının, erkeğin hanesine girmeden önceki aşamada erkeğin annesi yani kayınvalide, oğluna yakışır bir gelin arayışına girmektedir. Erkeğin annesi aile içindeki otoritesini kaybetmek istemediği gibi aileye girecek olan genç ve yeni kadına, oğlunu teslim etmek istemez çünkü erkekler her zaman "annelerinin oğludur" (Baş ve Çebi, 2021).

Kayınvalide-gelin ilişkilerinin bir başka tezahürü kayınvalidelerin gelinlere iğneli yorumlarda bulunduğu esnada karşımıza çıkar. Gelin hatalar yapabilen taraf olurken, kayınvalide bu kusurları ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Aynı zamanda kayınvalide gelinin hatalarına karşı cevap vermeye her an hazır şekilde beklediği anlatılara rastlanır. Örneğin:

*(Gelin önüne damattan daha fazla çiğbörek alınca sunucu nedenini soruyor)*

**Gelin Meryem'in eşi:** Haftada 3 gün makarna yediğimiz için

**Kayınvalide Sevtap:** Aşırı geziyor (sitehlenerek)

**Gelin Meryem:** Benimle dalga geçiyor, destek olması lazımken

(Gelin kendi menüsünü açıklarken kayınvalidesi dalga geçerek:)

**Kayınvalide Sevtap:** Tabii yapabilirse

**Zuhal Topal:** Siz kayınvalide-damat ne kadar desteksiniz geline öyle.

Geleneksel ailelerde gelinin kayınvalidesine ve eşine karşı rolleri önceden açıkça belli konumdadır. Bu roller karşısında kayınvalide geliniyle ilgili beklentilere girmektedir. Gelin ve damadın her olayına hâkim olmak isteyen kayınvalide, gelini oyuncağı haline getirmek ve onun üzerinde değişiklikler yapmak ister (Yakalı Çamoğlu, 2021). Gelinin eşine ve eşinin ailesine karşı görevlerinin açıkça belli olduğu geleneksel ailelerde bu olgu kadının hizmeti ve emeği üzerinden anlatılır. Bu anlatıda kayınvalideler gelinleri ile ilgili, gelinlerin çok da yabancı olmadığı, beklentiler oluşturur (White, 2015). Bu beklentileri ise; eşine ve kendisine hizmet edilmesi, her ev işini yerine getirmesidir. Gelin kayınvalideye karşı saygılı olmalı cevap vermemeli, sessiz, sakın, güler yüzlü ve nazik olmalı ne derse yapmalıdır. İdeal kayınvalide ise öğretici olmalı geline yol göstermeli, gelinin hatasını görürse kabul etmeli, gelinini savunmalıdır.

Programda Mixer'in, gelinin temizlik takıntısı olduğunu belirtmesi üzerine kayınvalidenin ideal gelinin nasıl olması gerektiğine dair vurgular yapar. Örneğin:

**Mixer:** Kayınvaliden temizlik takıntın olduğunu söyledi.

**Gelin Seçil:** Bir kadın hem havalı olur hem evini temiz yapar hem de yemekleri iyi olur.

**Zuhal Topal:** İstanbul'daki hanımlar daha dişli, belki Eskişehir daha ılımlı zannettik.

Kadının çalışıp çalışmamasına bakılmaksızın evdeki "görevlerini" layıkıyla yapıyorsa o kadın övülmeye değer bir kadındır. Hem gösterişli hem temizliğini hem de yemeğini yapıyorsa o kadından makbulü yoktur.

Kayınvalide tarafından takıntılı olduğu düşünülen gelin adayı, yukarıdaki örnekte hiç yemek yapmayan gelin gibi, hiç temizlik yapmasaydı bu sefer de elini hiçbir işe sürmeyen gelin olarak adlandırılacaktır.

Kadınlar, ne kadar ideal olduklarını kanıtlamak için günlük hayatta diğer kadınlarla mücadele içine girerler. Gerek kayınvalide gerek görümce gerek diğer gelinler olsun evin gelini sürekli diğer kadınlarla mücadele halindedir (Bora, 2010). Gelinler, diğer gelinlerden daha iyi, becerikli olduğunu iddia ederek bu yarışmaya geldiği için yarışma boyunca gelinlerin ne kadar ideal gelin olması gerektiğine dair konuşmalar yapmaktadır. Özetle gelin, ideallliğini kaybetmemek için her zaman ip üstünde yürümektedir.

Programda genel olarak gelin ve kayınvalide arasındaki temel tartışma konuları damat üzerinden gerçekleşmektedir. Kim kimin peşinden koştu, anne ile eşin erkeği paylaşamaması gibi konulara değinilmiştir. Gelin ile damat tanışma hikayeleri sorulduğunda gelinin damadı beğenmesi üzerine kayınvalidenin gelinin ve oğlunun güzelliğine dair karşılaştırmalar yaptığı anlatılara rastlanmaktadır.

**Gelin Sevgi:** *Kocam beni sosyal medyadan bulup çalıştığım yere geldi. Çalıştığım yerin önünde birkaç gün takılıp benim dikkatimi çekti.*

**Kayınvalide Zeynep:** *Oğlum çok yakışıklı olduğu için beğendi onu gelin, gelin güzel olmasaydı ben onu almazdım.*

Kadınlar, erkeğin ailesine dahil olduğunda ne kadar onlar için “kızım” denilse de kayınvalideler için en değerli kişi oğullarıdır. Kayınvalidelerin genel söylemleri oğullarına hiçbir gelini layık görmedikleri üzerine kuruludur. Kayınvalidelere göre gelinler, mutlaka eğitilmesi gereken, beğenilmesi zor kişilerdir. Kayınvalidelerin başlıca beğeni kriterlerinin kendi özellikleri olduğu görülmektedir. Gelini beğendiklerinde ise “ben beğenmeseydim bu evlilik olmazdı” diyerek üstünlük çabası kurmaya çalışırlar. Buradaki üstünlük çabası eş seçiminin kadın tarafından değil erkek tarafından gerçekleştirildiğini göstererek kurulmaktadır. Bu anlatılarda ideal kadın olma rolünü birey olarak gelin değil damadın ailesinin belirlediği görülmektedir (Kandiyoti, 2013).

Programda gelinin damat ile tanışmak istemesi kayınvalide tarafından asılmak kavramı kullanılarak kadının bir erkeği tanıması bu kelime üzerinden vurgulanmıştır. Aynı zamanda damatların ünlüye benzetilmesi, erkeğin yakışıklı olması kadının beğenisi için yeterli bir kriter olarak öne sürülmektedir. Zuhal Topal nasıl tanıştınız sorusu üzerine:

**Gelin Meryem'in eşi:** *Ben mağaza sektöründe uğraştığım için pınar beni buldu ve tanışmak istedi.*

**Zuhal Topal:** *Sanki kendinden L beden t-shirt miş gibi size nı buldu gibi bahsediyorsun.*

**Kayınvalide Sevtap:** *Oğluma asılmış*

**Gelin Meryem:** *Asılmak değil de beğenmek diyelim annecim, arkadaşşıma dedim gel sana yakışıklı bir çocuk göstericem, arkadaşşımda dedi sarı tişörtlü çocuk mu hemen anladı yakışıklı olduğunu*

**Kayınvalide Sevtap:** *Burak Özçivit'in eşi aynı*

**Gelin Meryem:** *O Burak Özçivit ise ben Fahriye Evcen'im*

Bu anlatıya göre evlilik aşamasında, kadının dış güzelliği ideal kadın olmak için bir kriter olmazken, bir erkeğin dış görünüşünün güzel olması ideal erkek olmaya uygun bir kriter olduğu görülmektedir. Kadın ister güzel olsun ister olmasın ideal kadın olmak için evdeki işlere, eşine ve ailesine karşı sorumluluklarını yerine getirmeli ve beklentilerini karşılaması gerekmektedir (Baş ve Çebi, 2021).

## Toplumsal Cinsiyet Rollerini Üretimi

Programda turşunun yapımında damadın ve kayınpederinin geline yardım etmesi üzerine Topal, erkeklerin ev işine yardım etmesine şaşırılmıştır. Evde sözü geçen eve ekmek getiren alışılmış erkek kalıplarının dışına çıkılan anlatılara rastlanmıştır. Damatların mutfak işi yapması bir konuşma konusu olmuştur. Örneğin:

**Gelin Meryem:** *Bu biber turşusunu kendim yaptım. Biberin kabuğunu kocam ve kayınpederim soydu.*

**Zuhal Topal:** *Ooo. Evin erkekleri de kabuk soyuyor.*

Kadınlar için dışarıdan alınabilecek bir yemeği kendilerinin yapması kendilerini ideal kadın olarak göstermeleri için bir fırsattır. Bu fırsat anında erkeklerin ufak da olsa katkı sağlaması ise erkekleri övmek gerekliliğini hissettirir. Çünkü erkekler kendi alanlarından çıkıp kadınların alanına dahil olmuşlardır. Aslında erkeklerin yaptığı mutfak işi bir yardımcı roldür. Ama mutfakta iş yapmaları bile sunucudan şaşırtıcı bir tepki almasına neden olmuştur. Toplum tarafından belirlenen cinsiyet rolleri arasındaki iş bölümü arasında değişiklikler programda ataerkil rollerin yeniden üretildiğini göstermektedir.

Programda damat gelin ile ilk tanıştıklarında kendi ayakları üzerinde durmasının hoşuna gittiği anlatılara rastlanmaktadır. Genelde kadınların erkekler için kullandığı bu söylem sunucunun da ilgisini çekmiştir.

Örneğin:

**Zuhal Topal:** *(Gelin için) İlgini nasıl çekti?*

**Gelin Seçil'in eşi:** *Kendi ayakları üzerinde durabiliyordu. Hiç gülmüyordu. Çok değişik geliyordu. İşkolikti. Kıskançtır.*

**Zuhal Topal:** *Erkekler genelde kendi ayakları üzerinde durabilen akıllı kendi parasını kazanan kadınlardan çekinirler. Sende tam tersi olmuş.*

Erkekler, toplumsal yapıları gereği genel olarak ekonomik özgürlüğü bulunan kadınlardan çekinirler, otoritelerinin sarsılmasını istemezler. Onlar için çalışan, kendi özgürlüğünü elde etmiş kadın birer tehdit olarak görülmektedir. Böyle kadınlar, "yeni kadın" terimine eş düşer, özgürlüğüne düşkün, kimseye muhtaç olmayan kadınlar geleneksel aileler için hoş görünmemektedir. Bu anlatıda bahsedildiği üzere kadının kendi kendine yetebildiği, erkeğin kadının emeğine saygı gösterdiği, gelin ve damadın kendi ailesine karşı görevlerin açık ve net olduğu görülmektedir. Bu anlatıya benzer bir diğer örnek ise;

**Zuhal Topal:** *Sen çocuğa bakıyor musun yardımcı oluyor musun?*

**Gelin Meryem'in eşi:** *Her şeye yardımcı oluyorum. Kıyafetlerimi kendim ütülüyorum*

**Kayınvalide Sevtap:** *Temizlik de yapıyor*

**Zuhal Topal:** *Ne güzel valla ideal eş.*

Toplumda kadınlar için çizilen sınırlardan bahsetmiştik. Bu sınırların çevresi ev işleri, annelik ile çizilmiştir. Kadınların bu sınırlar içinde hareket etmesi hayatın olağan akışına uygun bir durumken erkeğin bu sınırlara dahil olması olağandışı ve övgüye layık görülmektedir. Her ataerkil toplumda büyük bir öneme sahip olan evlilik, kadınlar için daha büyük ve derin anlamlar içermektedir. Çünkü kadının toplumdaki konumu erkeğin sınıfına göre belirlendiği için kadın bunun üzerinden bir kimliğe sahip olmaktadır. Evlilikte ise kadının yüksek bir konuma sahip olabilmesi, kayınvalidesiyle olan ilişkisine bağlı olmaktadır (Kaya, 2019).

## İdeal Kadın Örneği Zuhal Topal

Programın akışını ve ilerlemesini sağlayan Zuhal Topal, gelin ve kayınvalidelerin nabzını ölçen sunucu rolündedir. Programda gelinler; yaşları, meslekleri, kaç yıllık evli oldukları, kayınvalideleri ile olan ilişkileri, eşleri ile tanışma hikayelerini, mutfak ve salonlarının tasarımı ve yemek becerilerinden bahsetmektedir. Her yönüyle örnek gösterilen anne olduğunu belirten Topal, bir anne olarak hem modernleşmeyi temsil etmekte hem de yerli milli değerleri benimsemektedir. Kadın ister çalışıyor ister çalışmıyor olsun, kurgulanan söylemlere göre ideal kadın ve anne olursa ortada bir sorun olmayacaktır (Baş ve Çebi, 2021).

Zuhal Topal, programda gelin yemeğe başlamadan önce gelin, kayınvalide ve damat ile sohbet etmeye başlarken kendi fotoğrafını görür ve bir yanda yemek yerken:

**Zuhal Topal:** *bakın kendimi sizin için feda ediyorum. Benimki de zor iş yemekleri tat tat o kadar neyse hikâyeye dönelim.*

**Zuhal Topal:** *Ne kadar güzel bir kadınıym ya övsenize beni beee... Neyse çok yedim karbonhidratı çok kaçırmışım diyor.*

Zuhal Topal programda ideal kadın izlenimi vermekte ve yaşam koçu rolüne bürünerek fit kalması gerektiğini belirtmektedir.

Zuhal Topal'ın gelinlere yemekleri beğenmediniz peki salatanın tadını nasıl buldunuz demesi üzerine yarışmacılara yarışmacının yorum yapması gerektiğini ve hiçbir yemeğin basit olmadığı vurgusuna rastlanmıştır. Örneğin:

**Kayınvalide Ceyda:** *Salata her zamanki basit yeşillik salata diyen*

**Zuhal Topal:** *Ya sizi buraya yorum yapmaya geldiniz sosu nasıl, sönmüş mü, diri mi, sulu mu belirtmeniz lazım önünüze konulmuş basit her zamanki salata diyemezsiniz.*

Yemekteki emek gelinin yaptığı yemeğin lezzetinin önüne geçmekte ve yemek lezzetli olsa bile zahmetli olan yemek kayınvalideler için önemli bir faktör sayılmaktadır. Aynı zamanda kayınvalideler yemek yapan yarışmacının puanını düşük vermek için abartılı yorumlarda bulunmakta ve stratejiler uygulamaktadır. Zuhal Topal'ın yemeğin basitleştirilmesine izin vermemesi ve yapılan her yemeğin bir emek gerektirdiğini vurguladığı görülmektedir. Aynı zamanda Zuhal Topal'ın hakemlik rolünde olması ve yanlışları tanımlaması adaletsiz gördüğü yerleri uyarmaktadır. Örneğin:

**Kayınvalide Kevser:** *Parmaklarını görebilir miyim? Ojeli mi yemek yaptın? Neden oje sürdün?*

**Gelin Sevgi:** *Siz neden sürdüyseniz ben de o yüzden sürdüm.*

**Kayınvalide Kevser:** *(Zuhal Topal'a) Bana böyle söylemesi sizce hoş muydu? Bu bir saygısızlık değil mi?*

**Zuhal Topal:** *Her şeyin hakkında karşılığına göre puan verin adilane hakkaniyetli puanlar bekliyoruz. Önünüzü görmediğiniz için çok kötü lezzetler yoksa düşük puanlarınızı ilk günden kullanmayın. Sizin de gelinleriniz var.*



Programı sunan Zuhal Topal, yarışmacılara karşı eşit bir tutum ve davranış sergilemekte, sizin de gelininiz var diyerek kayınvalideleri empatiye davet etmektedir. Sofrada önüne koyulan her yemeğin, kayınvalideler tarafından basit görülen salata bile olsa verilen emek ve puanı etkileyen bir faktör olması açısından önemli olduğunu dile getirmiştir. Bu anlatıda görüldüğü üzere Topal programda yarışmacılara hakimlik sağlayarak adil davranmakta ve kadının ev içi emeğini görmezden gelmemektedir.

## Sonuç

Bu çalışmada, gündüz kuşağı kadın programı olan Zuhal Topal'la Sofrada programı, toplumsal cinsiyet rolleri ve yemek arasındaki ilişki incelenmiştir. Önemli kitle iletişim araçlarından televizyon gündüz kuşağı programları, toplumun gündelik yaşam pratiklerini yansıttığı için günümüzde daha çok kadınlar tarafından izlenmektedir. Bu nedenle kadınların ilgisini çeken programlar arasında sunulmaktadır. Gündüz kuşaklarından biri olan Zuhal Topal'la Sofrada programı yarışmacıların yemek programı üzerinden toplumsal cinsiyet rolleri analizler dahilinde üç tema üzerinden ele alınmıştır. Bu temalar; yarışmacı rolleri arasındaki ilişkiler, toplumsal cinsiyet rollerinin üretimi ve ideal kadın örneği Zuhal Topal çerçevesinden sınıflandırılmıştır. Analiz sonuçlarına bakıldığında ise erkekler sesi yükselten taraf olarak görülmektedir. Kadınların hakimiyet alanları ise onlara verilen görevler çerçevesinde şekillenmektedir. Toplumda genel olarak kadınların görev alanları mutfak ve ev işleri ile sınırlı olduğu için kadının kendi düzenini ve bu düzendeki hakimiyetini bu alanda oluşturduğu görülmektedir. Evin düzeni ya da mutfakta gün içerisinde pişecek yemeğin ne olacağı kadına bağlı olmaktadır. Tüm bu hiyerarşi içinde bazı erkekler kadınların düzenine müdahil olmakta ve toplumsal cinsiyet kalıplarını yıkmaktadır. Böyle bir duruma özellikle vurgu ve övgü yapılmaktadır. Toplumsal düzende her alanda hakimiyet çabasında ve bu çabada başarılı olan erkeklerin mutfakta ve ev işlerinde beceriksiz olması ve bu beceriksizliğe yaptıkları vurgu, üzerinde düşünülmesi gereken bir olgudur. Toplumsal cinsiyet kalıplarına göre kadınlar için erkek işi yapmak onların kadınlıklarına bir zarar vermezken erkeklerin kadın işi yapması onların erkekliklerine zarar verip güçlü konumlarının sarsılmasına sebep olmaktadır. Bu da toplumda neden kadınsı olmanın kötü olarak algılandığı sorusunu karşımıza çıkarmaktadır. Erkekler, toplumda çok doğal bir şekilde kendilerine ait alan bulabilirken kadınların kendi varlık alanında kabul görmesi için birçok kritere sahip olması gerekmektedir. Bu kriterler arasında; iyi bir kız evlat, iyi bir kız kardeş, iyi bir eş, iyi bir gelin olmak bulunmaktadır. Günlük yaşantımızda karşımıza çıkan tüm iletişim araçları farklı yollardan bu kriterlere vurgu yapmaktadır. Zamanla gelişen ve dönüşen medya yapımları bu kriterleri pekiştirerek, kadının görünmeyen ev içindeki emeğini çeşitli program formatlarıyla topluma eğlence malzemesi olarak sunar. Sonuç olarak tüm medya yapımları gibi Zuhal Topal'la Sofrada programının salon ve mutfak temsilleri üzerinden toplumdaki egemen ataerkil yapıya dair norm ve rolleri yeniden ürettiği ve bu rolleri pekiştirdiği sonucuna varılmıştır.

## Kaynakça

- Akyüz, O. Meder, M. (2020). 2019 Yılı "Gündüz kuşağı" Tv programları üzerine bir değerlendirme". *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2(8), 125-131.
- Arısoy, C. Akgöl, O. (2019). Dünya düğünden ibarettir: Reality show bağlamında "zuhal topalla sofrada" programı örneği. *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*. 7(14), 91-110.
- Aytekin, M. (2014). "Postmodern bir kitle iletişim aracı olarak televizyon". *Atatürk İletişim Dergisi*. 7, 127-142.
- Baran, S. Baran, T. (2014). Televizyon programları, sembolik tüketim ve toplumsal yansımaları. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 16(Özel Sayı I): 171-175.
- Barker, C. Galasinski, D. (2001). Cultural studies and discourse analysis: a dialogue on language and identity. London: Sage. s: 63-64.
- Baş, E. Çebi, E. (2021). Gelin-kaynana ilişkilerinin medyadaki temsili: Zuhal Topal'la sofrada örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 10 (1), 960-986.
- Beşirli, H. (2010). Yemek, kültür ve kimlik. *Milli Folklor*. 22(87), 159-169.
- Bora, A. (2010). Kadınların sınıfı ücretli ev emeği ve kadın öznelliğinin inşası. İstanbul: İletişim.
- Castells, M. (2005). Enformasyon çağı: Ekonomi, toplum ve kültür. (1.Baskı). Ağ toplumunun yükselişi. (E, Kılıç, Çev.). *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*. İstanbul.
- Collins, K. (2009). Watching what we eat. New York: Continuum Publishing s:7-8.
- Çelik, H. Baykal, N. B. Memur, H. N. (2020). Nitel veri analizi ve temel ilkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*. 8(1), 379-406.
- Dursun, Z. İlhan, V. (2021). Sosyal medya bağlamında gündüz kuşağı televizyon programlarının izleyici profili. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 12(3), 1203-1222.
- Elitaş, T. Keskin, S. (2019). Türkiye'de realite programlar ve tele-kimlikler: Medyatik toplumsallık incelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 14, 411-434
- Emre Cetin, B. (2016). Neoliberalism, food and women: A narcissistic culinary culture?. *Kadin/Woman 2000 Journal for Women's Studies*, 17(1), 116-132.
- Erkuş, A. (2013). Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci. Seçkin Yayıncılık.
- Ertel, İ. Ertel, R. Sezer, S. (2020). Bir iktidar ve meşrulaştırma aracı olarak flört şiddeti: Muğla kötekli mahallesi örneği. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*. 4(2), 85-115.
- Esen, H. Yıldırım, S. (2018). Reality tv programları bağlamında türk televizyon kültürünün dönüşümü. *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*. 26(3), 486-501.

- Geçer, E. (2018). Gerçekliğin paradoksal yenilgisi: Televizyon yarışmalarına sosyopsikolojik bir bakış. *TRT Akademi*. 3(6).
- Göker, G. (2015). Tele-yaşamlar: Gerçeklik ve kurgu bağlamında türkiye’de realite programlar. *Global Media Journal TR Edition*. 6(11), 261-282.
- İmançer, D. Yurderi, M. M. (2010). *Medyayı Anlamak*. Ankara: De Ki
- İnce, Ş. (2015). İki kadın bir mutfak: Kadınlararası iktidar ilişkileri. *Moment Dergi*. 2(2), 135-156.
- Kalaycıoğlu, S. Tılıç, H.R. (2001). *Evlerimizdeki Gündelikçi Kadınlar*. İstanbul: Su Yayınları.
- Kandiyoti, D. (2013). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar Kimlik ve Toplumsal Dönüşümler*. Metis Yayınları.
- Kanık, İ. (2016). Küreselleşme sürecinde melezleşme örneği olarak yemek kanalları ve programları. *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi*. 22/86.
- Karakaya, H. (2018) Görünmez Emek ve Ev Kadınları. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*.
- Kaplan, Y. *Televizyon, Ağaç Yayıncılık*. İstanbul. 1992.
- Kaya, T. (2019). Gelin-kaynana iletişiminin niteliğini belirleyen kültürel etmenler. *Erciyes İletişim Dergisi*. 6(1), 185-204.
- Nahya, Z. N (2017). Toplumsal Cinsiyet ve Beslenme: Toplumun Sofrasında Kadınlıklar ve Erkeklikler. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*.
- Onaran, B. (2015). *Mutfakta Tarih: Yemeğin Politik Serüvenleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Önk, Ü. Y. (2009). Baudrillard perspektifinden bir kitle iletişim ve sanat aracı olarak simülasyon evreninde televizyon. *Selçuk İletişim Yayınları*. 5/4.
- Savran, G. A. Demiryontan, N. T. (2008). *Kadının Görünmeyen Emeği*. İstanbul: Yordam Kitap
- Sözen, E. (1999) *Söylem, İstanbul: Paradigma*.
- Thompson, J. B. (2008). *Medya ve Modernite*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Webster, J.G. Phalen, P.F. Lichty, L.W. (2006). *Ratings analysis the theory and practice of audience research*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- White, J. B. (2015). *Para ile akraba, kentsel Türkiye’de kadın emeği*. A. Bora (Çev.). Ankara: İletişim Yayınları.
- Yakalı Çamoğlu, D. (2021). *Kaynana ne yaptı? Gelin ne dedi?*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yılmaz, A. (2009). Doktora Tezi: “Türkiye’de 1990 sonrası dönemde özel televizyon yayıncılığı bağlamında izleyici-televizyon ilişkisi”.